

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย

THE SYNTHESIS OF RESEARCH RELATED TO THE DEVELOPMENT OF LOCAL MUSEUMS IN THAILAND

วิศัลย์ศยา ศุภสาร / WISANSAYA SUPPASAN

นิสิตปริญญาเอก / สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง / คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
DOCTOR OF PHILOSOPHY / BUILT ENVIRONMENT / FACULTY OF ARCHITECTURE KASETSART UNIVERSITY

ศาสตราจารย์ อรศิริ ปาณินท์ / ORNSIRI PANIN

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก / สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ADVISOR / BUILT ENVIRONMENT / FACULTY OF ARCHITECTURE KASETSART UNIVERSITY

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ / SUWATTANA THADANITI

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม / สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
CO-ADVISOR / BUILT ENVIRONMENT / FACULTY OF ARCHITECTURE KASETSART UNIVERSITY

Received: May 17, 2019
Revised: October 10, 2019
Accepted: October 31, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสถานะองค์ความรู้ด้านการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ด้านวิวิธวิทยาการวิจัย และด้านผลการศึกษา ด้วยการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นงานวิจัยระดับปริญญาเอก ระดับปริญญาโท และรายงานการวิจัย จำนวน 15 เรื่อง ในช่วงปี พ.ศ. 2555-2561 จากแหล่งข้อมูล 3 แห่งคือ Thai Library Integrated System (ThaiLIS) E-Library สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ผลการวิจัยพบว่าด้านแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยมี 11 ทฤษฎีและแนวคิดหลัก เช่น แนวคิดเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สถานและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เป็นต้น ด้านวิวิธวิทยาการวิจัย พบว่า มีการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ มากที่สุด (40.0%) รองลงมาเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (33.3%) ด้านผลการศึกษา พบว่า สามารถแบ่งเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ด้านการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

คำสำคัญ: การสังเคราะห์งานวิจัย, การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น, งานวิจัยพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to explore the status of knowledge in the development of local museums in Thailand in 3 areas; meta-theory, meta-method and meta-data analysis with qualitative research, in which there were 15 samples used in the research from dissertations, theses and research reports between 2012-2018 from 3 data sources; Thai Library Integrated System (ThaiLIS) E-Library, The Thailand Research Fund and

National Research Council of Thailand. The results of the research found that the meta-theories used in the research were 11 theories and key concepts such as museums and local museums theories, community participation theories, learning theories, management theories, etc. In meta-method, it was found that the most qualitative research model (40.0%) was followed, followed by mixed research method (33.3%). In the results of the meta-data analysis, it can be divided into 3 main areas, namely, analysis of local museum management, the design and learning management of local museums and community participation in the operation of local museums.

Keywords: Research synthesis, Local museum development, Local Museum Research

บทนำ

ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทยมีลักษณะการเติบโตและเพิ่มจำนวนแบบก้าวกระโดด จากฐานข้อมูลพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) บันทึกเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2561 พบว่ามีรายชื่อพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทย 1,512 แห่ง เป็นพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ 43 แห่ง และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีรูปแบบองค์กรที่บริหารจัดการพิพิธภัณฑ์แตกต่างกัน 7 รูปแบบคือ บริหารจัดการโดยชุมชน วัดและชุมชน สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการ มูลนิธิและองค์กรไม่แสวงกำไร และเอกชน ด้วยบทบาทที่สำคัญของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นคือการเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อชุมชน ด้วยเป็นสถานที่เก็บรวบรวมและสงวนรักษาสิ่งของและนำเสนอเรื่องราวของชุมชนในด้านต่าง ๆ (รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. 2556) และพิพิธภัณฑ์จะต้องเล่าเรื่องอดีต ปัจจุบัน และสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคตด้วย เพื่อให้เห็นพัฒนาการของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร และในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร (ศรีศักร วัลลิโภดม. 2544) ซึ่งในปัจจุบัน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของไทยที่ก่อตั้งขึ้นเป็นจำนวนมากยังมิได้เป็นแหล่งความรู้ที่สามารถเรียนรู้ได้อย่างพลิตเพลน เมื่อเข้าชมแล้วได้ความรู้ถึงขั้นเกิดปัญญาและแรงบันดาลใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (ปราโมทย์ เหลาลาภะ และกาญจนา เสี่ยงผล. 2555) รวมถึงอุปสรรคในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ไทยในด้านการบริหารจัดการ ระบบการบริหาร และด้านคุณภาพของบุคลากร (โครงการพิทักษ์มรดกสยาม. 2554) หรือพิพิธภัณฑ์บางแห่งไม่ทราบแนวคิดที่เน้นการสร้างความรู้ที่เป็นของคนท้องถิ่นเพื่อสร้างพลังในการรู้จักตนเองและเท่าทันสังคมระดับชาติและระดับ

ประเทศ แต่ทำเพราะเป็นกระแสความนิยม จนเป็นช่องทางการใช้งบประมาณในการจัดทำพิพิธภัณฑ์ตามท้องถิ่นต่าง ๆ ให้กลายเป็นธุรกิจเชิงวิชาการ (วัลย์ลักษณ์ ทรงศิริ. 2556)

เมื่อเกิดประเด็นและข้อคำถามเกี่ยวกับทิศทางและแนวทางในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่หลากหลายอันสืบเนื่องมาจากการมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจำนวนมากและการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ดังนั้นการศึกษาวิจัยทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อให้เกิดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของไทยจึงเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่น่ามาใช้ในการแสวงหาองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานด้านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของไทย เพราะพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีคุณสมบัติ (Functions) ในฐานะที่เป็นทั้งเครื่องมือและวิธีการ (Means) ในกระบวนการพัฒนาชุมชนโดยมีกิจกรรมที่เสริมสร้างศักยภาพและฟื้นฟูพลังของชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนของตนได้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการ ก่อให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนกับนักวิชาการ และนักพัฒนาจากภายนอก รวมถึงก่อให้เกิดความเสียสละ ความเอื้ออารี เกื้อกูลแก่กันและกันในหมู่สมาชิกของชุมชน และการเป็นเจ้าของร่วมกัน ทำให้ชาวบ้านมีความภาคภูมิใจในชุมชนรักถิ่นฐานบ้านเกิด ทำให้คนในชุมชนมีศักดิ์ศรี พร้อมกันนี้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นยังเป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการสร้างความรู้และฟื้นฟูภูมิปัญญาที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองทุก ๆ มิติได้อย่างแท้จริง (สาธิต์ ไพรัชชาจิตร์. 2548)

นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (2541) กล่าวว่า การสังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) ที่เป็งานวิจัยที่เสร็จสิ้นสมบูรณ์ในตัว ผลจากการสังเคราะห์

งานวิจัยแบบนี้เป็นประโยชน์ต่อการหาคำตอบปัญหาวิจัยที่เป็นข้อยุติสุดท้าย ซึ่งนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อวงวิชาการและเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษย์และสังคมได้อย่างกว้างขวาง และ ปรานี พิพัฒน์สถิตกุล (2556) กล่าวว่า การสังเคราะห์งานวิจัย เป็นระเบียบวิธีการศึกษาหาข้อเท็จจริงเพื่อตอบปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเป็นการนำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยหลายเรื่องที่ศึกษาปัญหาวิจัยเรื่องเดียวกันมาสรุปให้ได้เป็นคำตอบที่เป็นข้อสรุปการวิจัยที่ต้องการ ทำให้เกิดความเข้าใจปรากฏการณ์อย่างลุ่มลึกเกินกว่าระดับความรู้ความเข้าใจที่นักวิจัยจะได้จากงานวิจัยแต่ละเรื่อง นอกจากนี้ ธีระพร วีระถาวร (2545) ระบุว่า การสังเคราะห์งานวิจัยมีความจำเป็นในปัจจุบันที่งานวิจัยที่มีความซ้ำซ้อนกันมากขึ้น เพราะจะทำให้แก่นวิจัยรุ่นหลังสามารถนำการสังเคราะห์งานวิจัยที่เป็นระบบมาเป็นฐานของการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปได้

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานของไทย โดยใช้การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Synthesis) ด้วยกระบวนการสังเคราะห์อภิमान (Meta-synthesis) ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะนำมาซึ่งข้อค้นพบต่อประเด็นและข้อคำถามเกี่ยวกับทิศทางและแนวทางในการพัฒนาพิพิธภัณฑสถาน ซึ่งผู้วิจัยคาดหวังว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นฐานองค์ความรู้ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่สนใจงานด้านพิพิธภัณฑสถานจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาและพัฒนาพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสำรวจสถานะองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย (Meta-theory) ด้านวิธี

วิทยาการวิจัย (Meta-method) และด้านผลการศึกษา (Meta-data analysis)

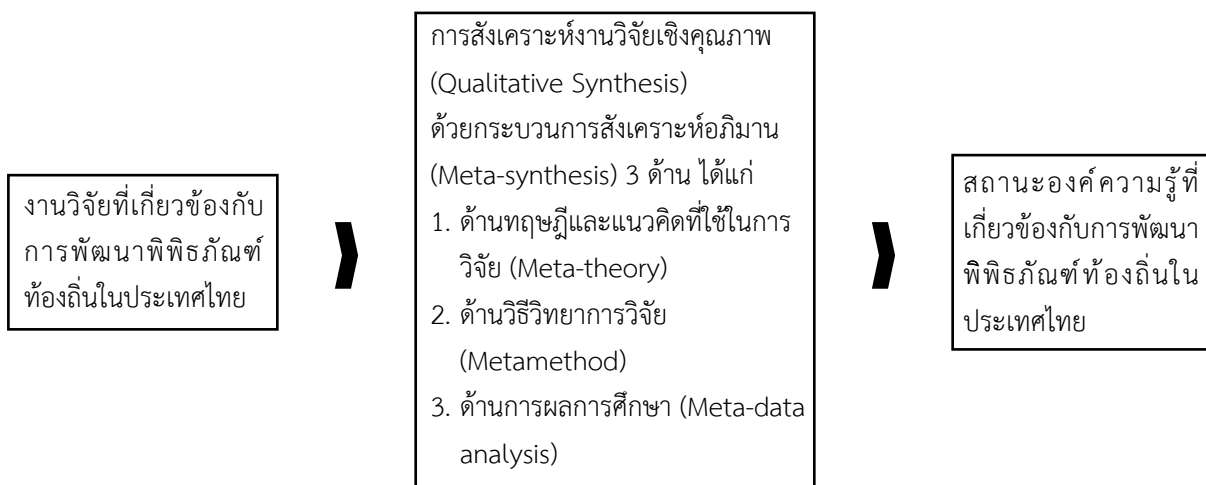
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบแนวโน้มการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาด้านการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานของไทยในมิติต่าง ๆ ในอนาคต รวมถึงการวางนโยบายหรือทิศทางการปรับตัวของพิพิธภัณฑสถานของไทยสู่บทบาทด้านการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานในประเทศไทย ผู้วิจัยใช้กระบวนการสังเคราะห์อภิमान คือ กระบวนการที่รวบรวมงานวิจัยมาจากสาขาวิชาที่แตกต่างกันในงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยอาจใช้เชิงปริมาณร่วมด้วยหากมีประเด็นเดียวกัน นำมาวิเคราะห์ในกระบวนการเชิงคุณภาพ เพื่อนำไปสู่การอธิบายประเด็นที่สนใจ และมีเป้าหมายเพื่อนำไปสู่การสร้างสิ่งใหม่ เช่น นโยบาย เป็นต้น (นิติบดี สุขเจริญ และวัชรุทธิ์ อยู่ในิสล. 2557) ใน 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย (Meta-theory) คือ การวิเคราะห์และการอธิบายทฤษฎี ปรัชญา และองค์ความรู้ตามทัศนคติ แหล่งสืบค้น และข้อสมมติฐานที่ได้จากงานวิจัยเชิงคุณภาพหลายเรื่อง
2. ด้านวิธีวิทยาการวิจัย (Meta-method) คือ การวิเคราะห์และการอธิบายวิธีการที่ได้จากงานวิจัยเชิงคุณภาพหลายเรื่อง
3. ด้านผลการศึกษา (Meta-data analysis) คือ การวิเคราะห์และการอธิบายข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยเชิงคุณภาพหลายเรื่อง ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพกรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: ออกแบบโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2562

ด้วยกรอบแนวคิดในการวิจัยข้างต้น การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑท้องถิ่นในประเทศไทยด้วยกระบวนการสังเคราะห์ห่อภิมานในด้านทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยเพื่อทราบถึงทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้านวิธีวิทยาการวิจัยที่มีการอธิบายวิธีการของงานวิจัย รวมถึงด้านการผลการศึกษาที่มีการอธิบายข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยนั้น ล้วนเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้ทราบถึงสถานะองค์ความรู้และข้อค้นพบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑท้องถิ่นที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาพิพิธภัณฑท้องถิ่นของไทยอย่างแท้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยในระดับปริญญาเอก ปริญญาโท และรายงานการวิจัย จำนวน 15 เรื่อง ในช่วงปี พ.ศ. 2555-2561 โดยถือการสำรวจครั้งสุดท้ายเมื่อสิ้นเดือนกันยายน 2561 เป็นเกณฑ์

2. ขั้นตอนในการวิจัย

2.1 สืบค้นงานวิจัยจากแหล่งข้อมูล 3 แห่งคือ Thai Library Integrated System (ThaiLIS) E-Library สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เนื่องจากทั้ง 3 แหล่งข้อมูลเป็นฐานสืบค้นงานวิจัยที่สำคัญในประเทศ โดยค้นคว้าในช่วงเวลา 7 ปี ย้อนหลังที่ผ่านมาคือในช่วงปี พ.ศ. 2555-2561 จำนวน 15 เรื่อง

2.2 กำหนดประเด็น/คำสำคัญ (Keywords)

ที่ต้องการศึกษาจากงานวิจัย

2.3 ศึกษาและทำความเข้าใจลักษณะ/สาระ

ทฤษฎีและแนวคิด วิธีกรวิจัย และผลการการศึกษาของงานวิจัยที่เป็นประชากรในการศึกษา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูล (Record Form) การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑท้องถิ่นในประเทศไทย ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการทำการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยบันทึกข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Data) มีการดำเนินการดังนี้

3.1 ศึกษาตำราและเอกสารเกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสรุปลักษณะรายละเอียดของงานวิจัยที่ศึกษา

3.2 สร้างแบบบันทึกข้อมูลเพื่อบันทึกรายละเอียดของงานวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นต่อการสังเคราะห์งานวิจัย

3.3 นำแบบบันทึกข้อมูลให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

3.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบบันทึกข้อมูลตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการบันทึกข้อมูลในแบบบันทึกข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) แบบหน่วยบริบท (Contextual Unit) โดยการแบ่งรูปแบบของหัวเรื่อง (Categories) ที่ทำการวิเคราะห์โดยนำผลการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ผลและเขียนรายงานผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย

จากการสืบค้นงานวิจัยจากแหล่งข้อมูล 3 แห่งคือ Thai Library Integrated System (ThaiLIS) E-Library สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และศูนย์ข้อมูลการวิจัย Digital สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ในช่วงปี พ.ศ. 2555-2561 พบว่า มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย จำนวน 15 เรื่อง โดยมีข้อมูลพื้นฐานดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2555-2561

ลำดับที่	ชื่อผู้วิจัย	ชื่องานวิจัย	ประเภทของเอกสาร	ปี พ.ศ. ที่เผยแพร่
1	วรรณนา ศิลประเสริฐ	การศึกษาคุณค่าและกระบวนการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์สถานบ้านคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี	วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท	2555
2	ชนนชนก พลสิงห์	มาตรการภาษีในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น	วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท	2555
3	นพรัตน์ แก้ววงษ์ชา	แนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จังหวัดเลย	วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท	2556
4	อัจฉรานันท์ นิยมไทย	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดพรหมราช ตำบลตุม อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา	วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท	2556
5	ศิรินทร์ เสวตวิหารี	การจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นวัดร้องเม็งอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน	วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท	2556
6	อลงกรณ์ จุฑาเกตุ	การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต: พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร	วิทยานิพนธ์ ปริญญาเอก	2556
7	รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม	การพัฒนาแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็งสู่ชุมชน	วิทยานิพนธ์ ปริญญาเอก	2556
8	ศักดิ์ชาย พวงจันทร์และคณะ	รูปแบบพิพิธภัณฑ์อัตโนมิติเพื่อเยาวชนในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น: กรณีศึกษาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดเลย	รายงานการวิจัย	2556
9	กอบเกียรติ สุพรรณพงศ์	การอนุรักษ์บ้านตระกูลศิริรัตน์และสภาพแวดล้อมเพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ณ ชุมชนทุ่งค่าย อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง	วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท	2557

ลำดับที่	ชื่อผู้วิจัย	ชื่องานวิจัย	ประเภทของเอกสาร	ปี พ.ศ. ที่เผยแพร่
10	ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์ มาเรียม นิลพันธุ์ และวรรณภา แสงวัฒนะกุล	รูปแบบการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้พิพิธภัณฑ์และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์	รายงานการวิจัย	2557
11	พระครูปลัดสุวัฒนเจริญคุณและสุดฤทัย จันทรวงษ์	การจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของวัดในจังหวัดพะเยา	รายงานการวิจัย	2557
12	ศิริบุญ จงวุฒิเวศย์	การศึกษากระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม	รายงานการวิจัย	2558
13	จินดา เนื่องจำนงค์	การออกแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นสำหรับการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ จังหวัดฉะเชิงเทรา	วิทยานิพนธ์ ปริญญาเอก	2559
14	วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์ สมหวัง ฤทธิเดช และคณะ	โครงการพิพิธภัณฑ์วัดเกตการามให้เป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตย่านวัดเกต พิพิธภัณฑ์วัดเกตการามให้เป็นส่วนหนึ่งของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตย่านวัดเกต	รายงานการวิจัย	2559
15	ภัทราวดี ศิริวรรณและจิราภรณ์ เอื้อศิริพรฤทธิ์	การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี	รายงานการวิจัย	2559

จากตารางที่ 1 พบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในช่วงปี พ.ศ. 2555-2561 ที่ค้นจากแหล่งข้อมูลทั้ง 3 แห่ง มีจำนวนทั้งสิ้น 15 เรื่อง โดยแบ่งเป็นประเภทของเอกสารงานวิจัย ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก จำนวน 3 เรื่อง วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท จำนวน 6 เรื่อง และรายงานการวิจัย จำนวน 6 เรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่องมีพื้นที่ศึกษาที่แตกต่างกันและกระจายอยู่ทุกภาคทั่วประเทศ

2. ด้านทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย (Meta-theory)

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2555-2561 จำนวน 15 เรื่อง สามารถสังเคราะห์และจำแนกข้อค้นพบเกี่ยวกับทฤษฎีและแนวคิดที่ผู้ศึกษาวิจัยนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์สถานและพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

- 2.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.3 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับนิทรรศการในพิพิธภัณฑ์
- 2.6 ทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
- 2.7 แนวคิดเรื่องแหล่งการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม
- 2.8 แนวคิดเรื่องแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- 2.9 ทฤษฎีบทบาทหน้าที่
- 2.10 แนวคิดเรื่องมาตรการภาษี/นโยบายของรัฐ
- 2.11 แนวคิดเรื่องการออกแบบ

3. ด้านวิธีวิทยาการวิจัย (Meta-method)

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2555-2561 สามารถจำแนกข้อค้นพบเกี่ยวกับวิธีวิทยาการวิจัยซึ่งผู้วิจัยในแต่ละงานวิจัยนำมาใช้เป็นกรอบการศึกษา ได้แก่

การออกแบบการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 การออกแบบการวิจัย พบว่า รูปแบบการวิจัยประกอบด้วย 5 รูปแบบ ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การวิจัยแบบผสมผสาน

ตารางที่ 2 รูปแบบการวิจัยที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัย	จำนวน	ร้อยละ
การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)	6	40
การวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research)	5	33.3
การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)	2	13.3
การวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Studies Research)	1	6.7
การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)	1	6.7
รวม	15	100.0

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง พบว่า สามารถจัดกลุ่มแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีที่เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานที่มีการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องจะเป็นกลุ่มประชาชนที่ใช้บริการของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ทั้งนี้จำนวนของประชากรและกลุ่มตัวอย่างจะมีปริมาณที่แตกต่างกันขึ้นกับขอบเขตที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา และมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างทั้งด้วยรูปแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Non-Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) และการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยภาพรวมพบว่ามีการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างระหว่าง 175 – 390 คน และกรณีที่เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย ผู้ดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ผู้แทนชุมชน นักเรียน นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ และมีการเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยรูปแบบการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Non-Probability Sampling) ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีการศึกษากับประชากรและกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป

(Mix Methodology Research) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Studies Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีการใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพมากที่สุด รองลงมาคือ การวิจัยแบบผสมผสาน และเรียงตามลำดับ ดังตารางที่ 2

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล พบว่า กรณีที่เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานที่มีการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ จะใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งโดยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่มในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย พบว่า กรณีที่เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานที่มีการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุดและมีการวิธีการตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาร์ค กรณีการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้าง แบบสังเกต และแถบบันทึกเสียง กล้องถ่ายภาพและสมุดบันทึกเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลการวิจัยและมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมืองานวิจัยทุกเรื่องจะใช้วิธีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า กรณีที่เป็นการวิจัยเชิงผสมผสานที่มีการเก็บข้อมูลในเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ การวิเคราะห์ร้อยละ การหาค่าเฉลี่ย และการหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย ส่วนกรณีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสรุปความตามประเด็นที่ทำการวิเคราะห์

4. ด้านผลการศึกษา (Meta-data analysis)

การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย ทั้ง 15 เรื่อง สามารถจำแนกข้อค้นพบที่ชัดเจนเกี่ยวกับผลการศึกษาเป็น 3 ด้าน ได้แก่ การวิเคราะห์การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พบว่าการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นต้องมีนโยบาย พันธกิจหรือวัตถุประสงค์ และการวางแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจนเพื่อให้การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์เป็นไปอย่างมีระเบียบและมีเป้าหมายที่ชัดเจน ในด้านการสื่อสารและการจัดการภายในองค์กร ผู้บริหารและผู้บริหารปฏิบัติการต้องมีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนแนวคิดหรือปัญหาในการดำเนินงานระหว่างกันอยู่เสมอเพื่อให้เกิดเป็นแนวทางการจัดการพิพิธภัณฑ์ที่เหมาะสมของพิพิธภัณฑ์ และด้านทรัพยากรบุคคล เนื่องจากบุคลากรที่มีความรู้ในด้านการจัดการพิพิธภัณฑ์ยังมีน้อย การที่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของพิพิธภัณฑ์ได้รับเงินเดือนและสวัสดิการที่เหมาะสมจะช่วยกระตุ้นและสร้างแรงใจในการทำงานและมีประสิทธิภาพการทำงานที่ดี

4.2 การออกแบบและการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พบว่าการจัดการออกแบบตำแหน่งที่ตั้งสิ่งของที่มาจัดแสดงต้องมีวิธีการจัดแสดงและการเล่าเรื่องราวภายในพิพิธภัณฑ์อย่างมีขั้นตอนและมีการจัดป้ายชื่อที่ถูกต้องหรือคำบรรยายที่เหมาะสมประกอบเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เยี่ยมชมเป็นสิ่งที่สำคัญและเอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ชม และการจัดกิจกรรมภายในพิพิธภัณฑ์ที่เน้นการเรียนรู้ควบคู่กับความบันเทิงจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้น ตลอดจนการให้บริการความรู้ด้วยเอกสาร หนังสือ

หรือของที่ระลึกสามารถสร้างการจดจำและความประทับใจแก่ผู้เยี่ยมชมได้ดี

4.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พบว่า การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมดำเนินกิจกรรมของพิพิธภัณฑ์ตั้งแต่การเสนอแนวคิด การวางแผนดำเนินกิจกรรม การร่วมรับประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลจะช่วยขับเคลื่อนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นให้ดำเนินไปได้อย่างดี และการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อพิพิธภัณฑ์สะท้อนให้เห็นถึงพลังของชุมชนในการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความสามัคคีและเป็นหนึ่งเดียวในการร่วมกันพัฒนาชุมชน และกระตุ้นให้เกิดความสำนึกรักผูกพันในท้องถิ่น

สรุปและอภิปรายผล

1. สถานะองค์ความรู้การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย ด้านทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย (Meta-theory)

ข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยในด้านทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยจากทั้ง 15 เรื่อง มีความตรงและเหมาะสมกับหัวข้อวิจัยในแต่ละเรื่อง อาจเนื่องมาจากทฤษฎีและแนวคิดด้านพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นมีความชัดเจนและตรงประเด็น ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีที่ผู้วิจัยในแต่ละเรื่องค้นคว้าไว้จะส่งผลต่อการนำไปกำหนดกรอบแนวคิดในการทำวิจัย ตลอดจนการกำหนดรูปแบบการวิจัย การสร้างเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล มีเพียงบางเรื่องที่ไม่ได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่ทบทวนมาใช้ประโยชน์ในการสร้างกรอบแนวคิดทั้งหมดซึ่งอาจทำให้งานวิจัยขาดความเชื่อมโยงที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังพบว่าประเด็นที่งานวิจัยส่วนใหญ่ยังไม่ได้กล่าวถึงมากนัก คือ แนวคิดหลักการพัฒนายั่งยืน (Sustainable Development) ที่มีความสำคัญต่อแนวทางการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของประเทศไทยอย่างยั่งยืน

2. สถานะองค์ความรู้การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย ด้านวิธีวิทยาการวิจัย (Meta-method)

ข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยทั้ง 15 เรื่องในด้านวิธีวิทยาการวิจัย พบว่ารูปแบบการวิจัยที่ใช้มากที่สุดคือการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รองลงมา คือ การวิจัยแบบผสมผสาน (Mix Methodology Research) และมีการออกแบบการวิจัย (Research Design) ที่ให้ความสำคัญ

กับการสำรวจสภาพที่เกิดขึ้นจริงของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นและเน้นการเก็บข้อมูลในเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ตรงประเด็นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน ข้อค้นพบที่สำคัญอีกเรื่อง คือ จำนวนประชากรที่งานวิจัยทั้ง 15 เรื่องทำการศึกษามีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายและทุกระดับ ตั้งแต่ระดับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติการ ผู้นำชุมชน นักเรียน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และประชาชนทั่วไปที่มีความเกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือสูง เนื่องจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมีความครบถ้วนในทุกมิติทั้งจากบุคคลภายในและบุคคลภายนอกที่มีบทบาทและความเชื่อมโยงกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

3. สถานะองค์ความรู้การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในประเทศไทย ด้านผลการศึกษา (Meta-data analysis)

จากการศึกษาผลงานวิจัยทั้ง 15 เรื่อง พบว่า ผลการศึกษาของงานวิจัยสามารถเป็นกรณีศึกษาและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยอื่น ๆ ต่อไปได้อย่างดี ทั้งในด้านการวิเคราะห์การบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่แจ่มแจ้ง ผลการศึกษาในแต่ละด้านไว้อย่างชัดเจน ทั้งด้านนโยบาย พันธกิจ การวางแผนการดำเนินงานที่ดีของพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการสื่อสารระหว่างผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งการดูแลบุคลากรด้านพิพิธภัณฑ์ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่สำคัญในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์ให้เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตและเชื่อมโยงกับชุมชนได้อย่างแท้จริง ด้านการออกแบบและการจัดการเรียนรู้ของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น จากงานวิจัยส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นว่าการออกแบบและการจัดการเรียนรู้เป็นกลไกขับเคลื่อน

พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นที่สำคัญอย่างยิ่ง และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ผลการศึกษาจากงานวิจัยได้เน้นย้ำถึงผลของการมีส่วนร่วมของชุมชนที่นำไปสู่การสำนึกรักท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

งานวิจัยที่ได้ทำการศึกษทั้งหมดเป็นงานวิจัยที่มีข้อมูล ข้อค้นพบ และสารประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของประเทศไทยในด้านต่าง ๆ และในบริบทที่แตกต่างกันในเชิงพื้นที่ ข้อค้นพบที่ได้จึงสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลในการคาดการณ์ วางแผนงาน ปรับมุมมอง และทิศทางการพัฒนางานด้านที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นได้ หากองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปศึกษา หรือทดลองปฏิบัติจะสร้างประโยชน์และทำให้เกิดการพัฒนาในวงการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของไทยได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

หากนักวิจัยหรือผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ได้ เช่น แหล่งข้อมูลจากสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยต่าง ๆ เพื่อการค้นคว้าและทำการต่อยอดองค์ความรู้จากการสังเคราะห์งานวิจัยด้านการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นของประเทศไทยไปสู่งานวิจัยที่สามารถขยายผล สร้างองค์ความรู้ใหม่และเหมาะสมต่อการพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในมิติอื่น ๆ จะทำให้พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนไทยได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- โครงการพิทักษ์มรดกสยาม. (2554). **บทสรุปการเสวนาเรื่อง พิพิธภัณฑ์ไทย: ศักยภาพที่นำไปใช้ให้เกิดผล**. สืบค้นเมื่อ 7 ตุลาคม 2561, จาก http://www.siamese-heritage.org/pdf/Museum_summary.pdf
- ธีระพร วีระถาวร. (2545, กันยายน-ธันวาคม). การเชื่อมโยงองค์ความรู้จากการวิจัยด้วยการวิเคราะห์ห่อภิมาน. ใน **วารสารวิธีวิทยาการวิจัย**. 15 (3) : 323 - 325.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช. (2541). **รายงานการวิจัยเรื่อง การสังเคราะห์งานวิจัยทางการศึกษาด้วยการวิเคราะห์ห่อภิมาน และการวิเคราะห์เนื้อหา**. ถ่ายเอกสาร
- นิติบดี ศุขเจริญ และวิญญู อยู่นิล. (2557, กันยายน-ธันวาคม). การวิเคราะห์ห่อภิมานและการสังเคราะห์ห่อภิมาน. ใน **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 8 (3) : 43-51.
- ปราณี พิพัฒน์สถิตกุล. (2556). **การสังเคราะห์งานวิจัยด้านนวัตกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน : การวิเคราะห์ห่อภิมาน**. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและพัฒนาศักยภาพมนุษย์. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ปราโมทย์ เหลาลาภะ และกาญจนา เสี่ยงผล. (2555, มกราคม-มิถุนายน). การพัฒนาพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการศึกษา
เชิงสร้างสรรค์: พิพิธภัณฑ์วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร จังหวัดนครปฐม. ใน วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์
วิจัย. 4(1) : 36-49.
- รัชฎาพร เกตานนท์ แนวแห่งธรรม. (2556). การพัฒนารูปแบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในการสร้างความ
เข้มแข็งสู่ชุมชน. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- วลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2556). จักระแสพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นควรสร้างเพื่อใคร. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม
2561, จาก <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=1006>
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2544). กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน. ใน เอกสารประกอบการสัมมนาหัวข้อพิพิธภัณฑ์ไทยในศตวรรษ
ใหม่. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. หน้า 2-7.
- สายันต์ ไพเราะญัตติ. (2548). กระบวนการโบราณคดีชุมชน : การวิจัยเชิงปฏิบัติการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริม
สร้างความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.